

Бельгії – 41,9%, Німеччині – 58,1%, Франції – 43,9%, Нідерландах – 69,6%, Австрії – 63,4% [1].

Необхідно відзначити, що демографічна поведінка й установка населення безпосередньо залежить від соціально-економічного становища в країні та має виражений інерційний характер, що суттєво обмежує можливості для швидкої зміни демографічної ситуації. Крім того, на ринку праці не використовується значна частина трудового потенціалу молоді, яка часто не витримує конкурентної боротьби із представниками старших вікових поколінь. Розвиток молодіжного сегменту ринку праці характеризується посиленням дисбалансу між попитом і пропозицією праці, зниженням рівня економічної активності молоді, зростанням рівня безробіття, збільшенням частки молодих людей, зайнятих у неформальній сфері економіки, збільшенням чисельності молодих трудових мігрантів. В основі цих негативних тенденцій лежить недосконалість механізмів державного регулювання молодіжного сегменту ринку праці.

Література:

1. База даних статистичної служби Eurostat [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show/>.
2. Економічна активність населення України 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Корчун М. З. Шляхи підвищення економічної активності та зайнятості молоді на ринку праці України [Текст] / З. М. Корчун // Україна: аспекти праці. – 2008. – № 3. – С. 35–39.
4. Лібанова Е. М. Молодь та молодіжна політика в Україні: соціально-демографічні аспекти [Текст] / Е. М. Лібанова. – К. : Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2010. – 248 с.
5. Населення України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Колумбет О. М.

доктор педагогічних наук, доцент
Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна

ЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ВПЛИВУ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ НА РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА

Фізична культура і спорт в сучасному суспільстві є найважливішим чинником підтримки і зміцнення здоров'я людей, вдосконалення їх культури, способом спілкування, активного проведення дозвілля, альтернативою шкідливим звичкам і пристрастям. В той же час фізкультура і спорт інтенсивно впливають на економічну сферу життя держави і суспільства – якість робочої сили, структуру споживання і попиту, поведінку споживачів, зовнішньоекономічні зв'язки та інші показники економічної системи [1; 7; 9; 18]. Економічна роль фізкультури і спорту найбільш рельєфно проявляється за декількома основними напрямками [2; 6; 9].

Нажаль ґрунтовних досліджень присвячених впливу фізичної культури та спорту на зростання або зниження економічних показників у державі майже не представлено. Цією проблематикою займаються окремі дослідники, такі як Л. Белопольська, Г. Карпова (Росія), Ю. Мічуда (Україна), Х. Бреер (Німеччина), М. Колман (Англія) та ще, можливо, три-чотири дослідника з інших країн.

Аналіз розвитку фізичної культури і спорту в зарубіжних країнах проведений з метою визначення основних критеріїв і показників, які дозволяють оцінювати стан розвитку фізичної культури і спорту як в цілому, так і їх складових. Слід та-

кож відмітити, що досвід зарубіжних країн в розвитку фізичної культури і, особливо, спорту представляє для України (та інших країн напевно) певний інтерес, передусім у зв'язку із зміною політичної і соціально-економічної ситуації в країні. Крім того, було дуже важливо вивчити досвід не лише країн, де добре розвинений спорт, але і тих, де велика увага приділяється спорту для всіх, питанням фізичного виховання різних категорій і груп населення. При проведенні аналізу було звернено увагу як на власні показники і критерії, які визначають кількісні зміни в розвитку спорту (кількість осіб, які займаються; кількість спортивних споруд; фінанси, які виділяються тощо), так і на ті, які характеризують ефективність фізичної культури і спорту в рішенні соціально-економічних, виховних, освітніх, оздоровчих, соціально-демографічних та інших завдань, які стоять перед суспільством.

Розглянемо механізм дії громадського здоров'я на українську економіку і суспільство і спробуємо визначити роль і значення фізичної культури і спорту в цих процесах.

Втрати від пияцтва і алкоголізму в нашій країні є дуже значною величиною, яка складається з різних компонентів. Величину економічних і соціальних втрат від пияцтва і алкоголізму можна оцінити наступними цифровими даними: згідно із статистикою, кожен третій злочин скоюється в стані сп'яніння [1; 5; 10; 18; 24]. Найбільш частою причиною смерті людей, які зловживають алкоголем, є важкі травми, отруєння та інші нещасні випадки (27% від усіх смертельних випадків), від розладу серцево-судинної системи помирають 18%, від новоутворень – 14%, від цирозу печінки – 7%, кінчають життя самогубством – 7%. В цілому від 60 до 72% осіб, які зловживають спиртними напоями, не доживають до 50 років.

За станом на 2015 р., кожен українець викурює щорічно 1931 сигарету (тобто більше 96 пачок). Але навіть ці дані не повністю відображають усю картину. Річ у тому, що тютюн, окрім прямої шкоди, стає ще допоміжним провокуючим агентом в людському організмі [4; 9]. Усебічне вивчення цієї проблеми як в нашій країні, так і по лінії Всесвітньої організації охорони здоров'я показало, що куріння губить людей, сприяючи виникненню у них цілого ряду смертельних захворювань. Досить сказати, що злісні курці хворіють на рак легенів у 30 разів частіше, ніж некурці. Окрім раку легень при цілому ряду захворювань коефіцієнт смертності у тих, хто палить в кілька разів вище, ніж у тих, хто не палить [7]. Так, при бронхіті та емфіземі рівень смертності у них вище у 6 разів, раку гортані – у 5 разів, раку стравоходу і шлунку – у 3 рази, хвороб кровообігу – у 2,5 рази, хвороб коронарних судин – майже у 2 рази тощо.

Фахівці відмічають, що раптова смерть від ішемічної хвороби серця відзначається серед курців у 5 разів частіше, ніж у тих, хто не палить [13; 15; 24; 26]. Аналогічні дані по США такі: середній вік померлих від серцевих нападів у тих, хто не палить дорівнює 67 років, у завязятих курців – 48 років.

Тютюнопаління завдає економіці величезного збитку, який оцінюється астрономічними цифрами. Для ілюстрації приведемо результати досліджень, проведених в Ірландії і Австралії [11; 14; 19; 25].

Куріння обходиться ірландській економіці у 5 млн євро на день у вигляді пропусків роботи по хворобі, частішої відсутності на роботі та зниження продуктивності праці. Нове дослідження, ініційоване департаментом охорони здоров'я, показало, що тільки перекури і відсутність на роботі обійшлися країні у 2014 р. у 385 млн

євро [25]. Курці дорого обходяться лікарням. Платники податків Австралії субсидують медичні потреби курців у розмірі 500 тис. австралійських доларів на день в одному тільки штаті Новий Південний Уельс. Аналіз витрат, опублікований в Медичному журналі Австралії, показав, що тютюн привів до 43571 госпіталізації до лікарень штату і 300046 койко-дням у 1999–2000 рр. На сьогодні ці показники вросли майже вдвічі. Сума витрат лікарень склала 178 млн доларів, або майже 500 тис. на день. Такий результат недивний, враховуючи список пов'язаних з тютюном таких захворювань, як рак, серцево-судинні захворювання, хвороби легенів, пневмонія, інсульт тощо. Курці користуються послугами стаціонару частіше, ніж некурящі. У курців також повільніше відбувається процес одужання, і вони з більшою достовірністю вимагають інтенсивного відходу після хірургічних операцій.

Аналізуючи втрати від наркоманії, потрібно відмітити, що зараз наркотики вживають понад 180 млн чоловік, тобто приблизно 4% усіх мешканців планети старше 15 років. Щорічні прибутки наркодилерів від незаконного обігу наркотиків у світі останніми роками перевищують 400 млрд доларів США. Такі дані наводить секретаріат ООН з боротьби із поширенням наркотиків і запобіганню злочинності [8; 18]. Найбільше поширення має марихуана – її споживають більше 142 млн осіб. Далі йдуть синтетичні наркотики (амфітаміни) – 30,5 млн осіб, потім кокаїн – 13,4 млн осіб, героїн і опій – 8 млн осіб. Серед них стійко росте число громадян України.

За даними правоохоронних органів і органів охорони здоров'я, на початок 2015 р. загальне число громадян України, які вживають наркотики регулярно, перевищує 2,2 млн осіб. Але є підстави говорити про те, що ця цифра фактично наближається до 3 млн. В Україні до 2015 р. не залишилося жодного регіону країни, де не були б зафіксовані випадки вживання наркотиків або їх поширення. Наркоманія остаточно перетворилася на масштабну загальнонаціональну проблему, яка несе пряму загрозу державі, оскільки кожен наркоман, за експертними оцінками, залучає до вживання наркотиків 13–15 осіб [7].

Економічні і соціальні втрати від наркоманії надзвичайно великі. Тільки за останні два роки вони перевищують 80 млрд грн. Моральний же збиток українському суспільству взагалі не піддається ніякому підрахунку. При цьому наркоманія в Україні продовжує «молодіти». За останніми даними [9], більше 60% наркоманів – люди у віці від 16–30 років і майже 20% з них школярі. Інформація Мінохоронздоров'я України показує, що середній вік тих, хто залучився до наркотиків в Україні складає 15–17 років, але почастишали випадки первинного вживання наркотиків дітьми 11–13 років.

Успішно протистояти такому інтенсивному поширенню наркотиків в молодіжному середовищі дозволяють масова фізична активність і спорт, які є дієвою альтернативою цієї соціальної хвороби. Відомо, що фізична активність і спорт є найважливішими чинниками збільшення тривалості життя населення взагалі та працездатного віку людей зокрема.

Сучасні уявлення про тривалість життя і працездатний вік людини значною мірою відрізняються від того, щоб його виростити, виховати, дати йому шкільну і вищу освіту, потрібні значні витрати (в середньому 12 800–14 400 тис. грн). І раптом така людина гине від вживання спиртних напоїв-сурогатів (подібних смертей щорічно в нашій країні близько 30 тис.). Тільки прямий збиток від таких деструкти-

вних процесів складає нині сотні мільярдів гривен. І це не враховуючи соціальних наслідків, недовиробленої продукції, проблем з відтворенням населення, тощо [3].

Величезний економічний збиток доводиться на алкоголь в дорожньо-транспортних подіях, на виробництві (у частині виробничого травматизму і аварій), при скоюванні злочинів, самогубствах, тощо [1]. Усі ці чинники зниження тривалості життя мають у вітчизняній економіці надмірний, гіпертрофований характер. Відповідно господарський збиток від них в порівнянні з розвиненими країнами надзвичайно високий і обчислюється в сукупності сотнями мільярдів гривень.

Вирішити двоєдине завдання по підвищенню тривалості життя українців, з одного боку, і зниженню величезних економічних втрат, з іншою, можна розвиваючи масовий, оздоровчий спорт і відповідну спортивну інфраструктуру.

Як відомо з економічної теорії, підвищити добробут громадян будь-якої країни можливо тільки за рахунок неухильного економічного зростання [15]. Для забезпечення стабільного економічного зростання уряд може обрати два основні шляхи, або просуватись у напрямі використання більшої кількості чинників виробництва (праці, землі й капіталу – екстенсивне економічне зростання), або використовуючи досконалішу техніку і технологію, впроваджуючи у виробництво новітні наукові досягнення, підвищуючи якісний рівень робочої сили і продуктивність праці (інтенсивне зростання). Очевидно, що найдоцільніше орієнтуватися на варіант інтенсивного економічного зростання. Дослідження, проведені в різних економічних системах, показали, що підвищення продуктивності праці є найбільш важливим чинником, який забезпечує зростання реального продукту і доходу [8; 21; 23].

У свою чергу продуктивність праці залежить від якості робочої сили, від фізичних та інтелектуальних можливостей робітників і службовців, їх життєвої активності та творчої ініціативи [22]. Забезпечуючи гармонійний фізичний розвиток, фізкультура і спорт сприяють посиленню природних захисних сил організму, підвищенню його опірності більшості хвороб. Таким чином, в результаті регулярних занять фізкультурою і спортом в економічній системі знижується загальна кількість невиходів на роботу по хворобі, яка чинить безперечний позитивний вплив на зростання ВВП і добробут суспільства.

До 2015 р. в Україні усього лише 8,7% населення займалося спортом, тоді як в розвинених країнах цей показник значно вищий. Так, у США регулярно займається спортом і фізичною активністю (роблять пробіжки, відвідують клуби фітнесу, тощо) 40% населення, а в Німеччині чисельність тих, хто займається спортом ще вище – 60%. Природно, такий стан справ у нас в країні не можна визнати задовільним.

Література:

1. Галкин В. В. Экономика спорта и спортивный бизнес / В. В. Галкин. – М. : КНОРУС, 2006. – 320 с.
2. Гуськов С. И. Государство и спорт (о государственной политике зарубежных стран в области физического воспитания и спорта) / С. И. Гуськов. – М. : Физкультура и спорт, 1996. – 176 с.
3. Дудов В. А. Маркетинг в сфере физической культуры и спорта: содержание, стратегии, коммуникации / В. А. Дудов, О. Н. Степанова. – М. : РАГС при Президенте РФ, 2003. – 153 с.
4. Дудчак М. В. Спорт для всіх у країнах з високим рівнем охоплення населення організованою руховою активністю / М. В. Дудчак // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2007. – № 3. – С. 47–58.

5. Жестянников Л. В. Экономическое регулирование системы физической культуры и спорта: опыт и перспективы развития / Л. В. Жестянников. – СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 1999. – С. 67–91.
6. Золотов М. И. Экономика физической культуры / М. И. Золотов. – М. : СпортАкадем-Пресс, 2001. – 189 с.
7. Иванов А. В. Проблемы современного этапа формирования рыночных отношений в спорте Украины / А. В. Иванов // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. – Донецьк : ДонНТУ, 2004. – Вип. 80. – 200 с.
8. Кутепов М. Е. Управление спортом в муниципалитетах Франции: правовые основы / М. Е. Кутепов // Спорт для всех. – 1999. – № 4. – С. 21–23.
9. Мічуда Ю. П. Сфера фізичної культури і спорту в умовах ринку (закономірності функціонування та розвитку) / Ю. П. Мічуда. – К. : Олімпійська література, 2007. – 218 с.
10. Мочерний С. В. Світове господарство в умовах глобалізації / С. В. Мочерний, Я. С. Ларіна, С. В. Фомішин. – К. : Ніка-Центр, 2006. – 200 с.
11. Орлов В. В. Философия экономики / В. В. Орлов. – Пермь : Из-во Перм. ун-та, 2005. – 164 с.
12. Рожков П. А. Совершенствование экономического механизма функционирования физической культуры и спорта / П. А. Рожков. – СПб. : СПбГУЭФ, 2003. – 254 с.
13. Степанова О. Н. Маркетинг в сфере физической культуры и спорта / О. Н. Степанова. – М. : Советский спорт, 2007. – 256 с.
14. Фетисов В. А. О критериях и показателях развития физической культуры и спорта в зарубежных странах / В. А. Фетисов. – М. : Советский спорт, 2005. – 80 с.
15. Экономика массового спорта : учебное пособие. – М. : Физическая культура, 2005. – 300 с.
16. Andreff W. The Evolving European Model of Professional Sports Finance / W. Andreff, P. Staudohar // Journal of Sports Economics. – 2000. – Vol. 1 (3). – P. 257–276.
17. Arnaut J. L. Independent European Sport Review. – Brussels : EU, 2006. – 175 p.
18. Andreff V. Economie du Sport / V. Andreff // Paris – Revue EPS, 1990. – V. 23. – P. 79–89.
19. Bannister J. Malta Continues to Develop as a Finance Centre / J. Bannister // FinanceMalta 2012/2013 edition. – P. 194–196.
20. Bartunek J. M. Organizational and Educational Change. The life and role of a Change Agent Group. – Lawrence Erlbaum Associates, Inc., Publishers. Mahwah, New Jersey, 2003. – 295 p.
21. Breuer Chr. The Development of Sport Management Education in Germany – The Cologne Model // Вестник Института экономики и социальных технологий. – 2011. – № 1. – С. 22–27.
22. Coleman M. Leadership and management in education. Cultures, change and context. – Oxford University Press, 2005. – 291 p.
23. Danylchuk K. E. The nature of managerial work in Canadian intercollegiate athletics // Journal of Sport Management. – 1999. – 13 (2). – P. 148–166.
24. Donabedian A. The Seven Pillars of Quality / A. Donabedian // Arch Pathol. Lab. Med. – 1990. – V. 114. – P. 115–119.
25. Giulianotti R. Sport Spectators and the Social Consequences of Commodification / R. Giulianotti // Journal of Sport & Social. – 2005. – Vol. 29 (4). – P. 386–410.
26. Mondello M. A Content Analysis of the Journal of Sports Economics / M. Mondello, P. Pedersen // Journal of Sports Economics. – 2003. – Vol. 4 (1). – P. 64–73.